

ВІДГУК

доктора мистецтвознавства, доцента, професора кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського

СЕВЕРИНОВОЇ МАРИНИ ЮРІЇВНИ

та Народної артистки України, професора кафедри оперного співу

Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського

ДОВГАНЬ ЛЮДМИЛИ МИХАЙЛІВНИ

на творчий мистецький проєкт

творчої аспірантки кафедри оперного співу

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

СЯО ХУІВЕН

**«АСИМІЛЯЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ В КИТАЙСЬКІЙ
ОПЕРІ 1980-х РОКІВ: МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА АВАНГАРДОМ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПЕРИ ШИ ГУАННАНЬ “ЖАЛЬ ЗА МИНУЛИМ”)),**

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва

за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Актуальність теми творчого мистецького проєкту і обґрунтованість його положень. «Схід – Захід» – дві найпотужніші гілки людської культури! Незважаючи на відмінність, сьогодні стало загальноновизнаним, що музичні традиції Європи та Китаю, які довгий час розвивалися відокремлено одна від одної, нині демонструють активне зближення практично у всіх академічних жанрах, включаючи оперу. У цьому контексті представляє інтерес творчий мистецький проєкт та його наукове обґрунтування Сяо Хуівен «Асиміляція європейського досвіду в китайській опері 1980-х років: між традицією та авангардом (на матеріалі опери Ши Гуаннань “Жаль за минулим”)), що дозволяє розширити межі розуміння взаємодії музичних культур Сходу та Заходу. Сьогодні такі дослідження набувають особливої значущості та допомагають осмислити сучасний стан художнього процесу, який все більше прагне до створення широкомасштабного руху «єдиного культурного простору, майже до синхронізації художніх процесів» (с. 21).

Відомо, що найбільш ранні історичні відомості, що стосуються взаємовідносин таких різних музичних культур в галузі оперного жанру, як китайська та європейська, відносяться до часів правління імператора Цяньлуна (1736–1795 рр.). Саме в цей період імператорському дому вперше було явлено мистецтво італійської оперної трупи, але в Китаї вона не викликала інтерес. Питання про перенесення на китайський ґрунт європейських оперних традицій не виникало впритул до ХХ століття. Таке ставлення пояснювалося тим, що професія актора традиційно відносилася у Піднебесній до самих «низьких» та «презирливих», а тому оперне мистецтво залишалося довгий час незрозумілим і «чужим» видом художньої творчості. Найголовнішою причиною відсутності потреби в асиміляції стала несумісність художніх установок Сходу та Заходу, гранична закритість культури Китаю від зовнішнього світу.

Однак у ХХ столітті картина кардинально змінилася, особливо у другій половині після закінчення «культурної революції». Становлення китайської сучасної опери відбувалося у контексті історичного розвитку Піднебесної, і, таким чином, вона зайняла певну нішу в соціальному та культурному житті китайського народу. Однією з центральних подій у музичному мистецтві Китаю у 1981 році стала постановка опери «Жаль за минулим» Ши Гуаннань, присвячена сторіччю до дня народження неперевершеного митця китайської літератури Лу Сіня. Цей твір нового оперного формату підняв на новий рівень оперне мистецтво Китаю у 80-х роках ХХ століття та вплинув на його подальший розвиток.

Але питання зіткнення різних музичних культур неминуче ставить питання домінування. Чи відбувається так з китайською оперою, яка відчуває на собі вплив європейської класичної традиції? Відповідь ми знаходимо на сторінках наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту Сяо Хуївен і ця відповідь – ні! Авторка роботи неперевершено тонко (в стилі китайських традицій) описує історичну та культурну ситуацію останньої третини ХХ століття в Піднебесній, зокрема, дає характеристику оперному

мистецтву. Абсолютно слушними є авторські зауваження щодо збереження національних традицій в китайській опері. Проте у 1970-ті роки, притримуючись своєї національної особливості, оперний жанр стає більш експериментальним, гнучким у творчих пошуках і яскравим прикладом є опера Ши Гуаннань «Жаль за минулим». У цьому контексті нам видається важливим промарковане Сяо Хуївен місце сучасної китайської опери – між традицією та авангардом, – оскільки опера Ши Гуаннаня «Жаль за минулим» зі стилістичної точки зору відноситься до так званої «нової хвилі», де використовуються риси західного модернізму, авангарду, що і визначає жанрову специфіку даного твору. Фактично авторка наукового обґрунтування привертає нашу увагу до «двостороннього напрямку» композиторського руху, оскільки таке положення дозволило Ши Гуаннань черпати ідеї для натхнення як із сучасних реалій Заходу, так і всього історичного та культурного світу Піднебесної. Задля висвітлення цієї ідеї Сяо Хуївен використовує «метод реконструкції контексту, складаючи “зерна” нечисленних фактів, підсумовуючи історико-культурні тенденції, що передували створенню того чи іншого твору» (с. 46). Такий метод робить доступним осмислення не лише історико-культурної ситуації другої половини ХХ століття у Китаї, але й дозволяє зрозуміти вплив на світогляд композитора загальних соціально-політичних ідей у період «відкритості та реформ» і відчутти художньо-естетичні погляди Ши Гуаннаня, що сформували творче кредо та «зумовили особливості образної та музичної мови його опусів» (там само).

Варто відмітити проведені Сяо Хуївен історичні та мистецькі паралелі між двома яскравими постатями – Лу Сінь та Ши Гуаннань, їх спільне прагнення до оновлення традицій в мистецтві, впровадження низки реформ в галузі як літератури, так і оперного театру. Авторка як митець молодого покоління з величезним пієтетом та обережністю розглядає творчість митців, зокрема, вплив духовної та літературної спадщини Лу Сіня на способи організації художнього світу музичного театру другої половини ХХ століття;

проводить історичні паралелі між 1920-ми та 1980-ми роками в Китаї; підкреслює важливу місію Лу Сінь та Ши Гуаннань як художників-реалістів, глибинний зміст їхньої творчості.

Справжньою родзинкою наукового обґрунтування творчого мистецького проекту є Третій Розділ – «“Жаль за минулим” Ши Гуаннаня – перша китайська лірико-психологічна опера», в якому авторка використовує текстуально-аналітичний метод, зосереджуючи увагу на втілених музичними засобами особливостях індивідуального стилю митця, а також авторського задуму у художньо-інтерпретативному виконанні. Як пише Сяо Хуївен, «унікальність опери Ши Гуаннаня “Жаль за минулим” полягає не лише у тому, що вона органічно увібрала в себе європейську традицію, але й у тому, що вона змогла зберегти національну самобутність» (с. 68). Успішний аналіз опери дав можливість авторці роботи продемонструвати усю багатшаровість її музичного контексту, складність семантичного прочитання. Зокрема, Сяо Хуївен спрямовує нашу увагу на драматургічний сенс осмислення специфічної ролі двох другорядних персонажів, яким доручається функція як висловити позицію автора опери, так і функція наскрізного коментування дії. Гострі протиріччя між особистісним та загальним (суспільним і політичним) створюють в опері характерне трагічне світовідчуття, яке авторка дослідження визначає як поєднання принципів ліричної та епічної драматургії. «Другорядний» план висловлювання Співака та Співачки (цікаво, що цей узагальнений образ нагадує хор-коментатор у давньогрецькому театрі) постійно супроводжує та обрамляє головну лірико-психологічну лінію головних героїв опери, підкреслюючи різноманітні емоційні ефекти. Сяо Хуївен акцентує увагу на провідній ролі музичного викладу та фоновий план декораційно-художнього оформлення, мінімалістичність зовнішніх засобів, що надає глядачеві можливість «зосередитися на головній лінії конфлікту, відкинувши все другорядне» (с. 87). З точки зору масштабу композиції Сяо Хуївен абсолютно слушно наголошує на камернізації опери Ши Гуаннаня «Жаль за минулим», як

принципово новому типі музичної драматургії, що було природним для композитора, як майстра малих вокальних форм, тонкого знавця людської психології та природи «концентрованого музичного вираження» (с. 90). Опера Ши Гуаннаня «Жаль за минулим» мала передовий, одночасно академічний та експериментальний характер. Як твір, що відноситься до «Нової хвилі», опера «Жаль за минулим» швидко зайняла одну з найважливіших позицій серед інших опер та створила потужний поштовх для розвитку оперної творчості у Китаї.

Отже, у роботі досягнуто паритет історії музики та виконавської інтерпретології, що надає дослідженню цілісність і завершеність, дозволяє уникнути описовості. Структура роботи – це своєрідна поліфонія, де теми, як голоси переплітаються, доповнюють одна одну, збагачуючи загальний зміст дослідження. Необхідно відмітити ґрунтовність наукового дослідження Сяо Хуївен та великий корпус опрацьованих наукових робіт, які авторка надає у списку використаної літератури та джерел (126 позицій).

Усі положення та висновки наукового обґрунтування творчого мистецького проекту є результатом власних наукових досліджень здобувачки. Текст роботи та наукових публікацій не містить плагіату.

У якості матеріалу для подальших розробок обраної проблеми можемо запропонувати здобувачці три запитання:

Перше. Розмірковуючи про феномен китайської опери, Ви порушуєте проблему вокально-педагогічної підготовки китайських музикантів та акцентуєте увагу на необхідності більш глибокого ознайомлення студентів музичних академій з оперою ХХ–ХХІ століть. У розділі 1.1. Ви вказуєте на те, що «сьогодні надається перевага творам класико-романтичної спрямованості, авангардна ж музика не отримує через об'єктивні чинники належної підтримки у музичному середовищі». Разом з тим, китайські вокалісти беруть активну участь у міжнародних театральних постановках. Широко виконуються у світі, зокрема, у США, опери Стравінського, Бріттена, Тан Дуна, Філіппа Гласа та інших композиторів. Чи можна

говорити про зустрічний рух з боку Китаю? Наскільки відкриті театри Китаю для сучасних зарубіжних опер?

Друге. Розмова про сучасні напрямки у зарубіжному музичному театрі мимоволі спонукає до пошуку аналогій та паралелей в Україні. Українська сучасна опера – це унікальне поліфонічне явище, яке базується на ідеї утвердження та свідомої пропаганди своєї національної ідентичності. Жанрові форми вияву є найрізноманітнішими, достатньо згадати численні опери-перформанси Романа Григоріва та Іллі Разумейка. Існує також ціла низка інших імен композиторів, чия творчість зосереджена на театральних жанрах. Чи знайомі Ви із сучасними українськими постановками?

Третє. У своїй роботі Ви зазначаєте, що у переважній більшості випадків вокальні педагоги використовують класико-романтичний репертуар для навчання своїх студентів і вкрай рідко звертаються до музики ХХ століття, не говорячи вже про сучасне мистецтво. Наскільки відкриті китайські солісти та аудиторія до сприйняття нових оперних опусів? Це, з одного боку. А з іншого, – що, на вашу думку, може стимулювати інтерес молодих композиторів до нових музично-театральних форм?

Відповідність публікацій і мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту апробовано на восьми міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також висвітлено у трьох статтях, серед яких дві у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України в галузі «Мистецтвознавство» (1. Між минулим та майбутнім: про художні новації Лу Сіня (на матеріалі літературного першоджерела опери Ши Гуаннаня «Жаль за минулим»). *Fine Art and Culture Studies*. Вип. 5. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. С. 47–54, <https://doi.org/10.32782/facs-2022-5-7> 2. Лірико-психологічна драма «Жаль за минулим» у дзеркалі свого часу: Лу Сінь – Ши Гуаннань. *Fine Art and Culture Studies*. Вип. 1. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. С. 112–121. <https://doi.org/10.32782/facs-2023-1-16>) та одна – у

зарубіжному фаховому виданні Європейського Союзу (Opera of Shi Guangnan “Regret for the past” in the space of modern Chinese theater: relevant aspects of interpretation. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 1 (45). Lublin (Poland): Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej w Lublinie, 2022. P. 79–86. <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.1.13>).

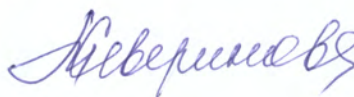
Рівень виконання творчого мистецького проєкту. У процесі реалізації творчого мистецького проєкту «Асиміляція європейського досвіду в китайській опері 1980-х років: між традицією та авангардом (на матеріалі опери Ши Гуаннань “Жаль за минулим”)» Сяо Хуївен здійснила інтерпретацію вищезазначеної опери у концертному виконанні та проявила себе як обдарована оперна солістка, продемонструвавши професійну зрілість. На концерті у Малій залі імені О.С. Тимошенка в Національній музичній академії України імені П.І. Чайковського прозвучали уривки з опери за участі Сяо Хуївен та магістра другого курсу кафедри оперного співу Чжан Жуньфа у фортепіанному супроводі (концертмейстер С. В. Лутченко). Здобувачка показала прекрасне володіння стилістикою романтичної музики, розкрила повноту образної палітри музики Ши Гуаннань – від ліричної, піднесеної до гостро-драматичної, – застосувавши широкий спектр вокальних засобів (пластика вокального дихання, скрупульозна реалізація структур просодії, тембральне різнобарв’я, тонке відчуття фразування та артикуляції), які підкреслюють лірико-психологічний зміст опери та повністю відповідає змісту наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту. Вважаємо, що перша виконавська інтерпретація опери Ши Гуаннань «Жаль за минулим» в Україні за участі Сяо Хуївен є значним внеском в розвиток українсько-китайського культурно-мистецького діалогу та відкриває перспективні вектори пошуку нових виконавських можливостей у контексті загальнокультурного розвитку відносин Схід – Захід.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що творча й дослідницька складові творчого мистецького проєкту Сяо Хуївен «Асиміляція європейського досвіду в китайській опері 1980-х років: між

традицією та авангардом (на матеріалі опери Ши Гуаннань «Жаль за минулим») виконані на високому професійному рівні та відповідають усім чинним вимогам МОН України. А отже, *авторка проєкту Сяо Хуївен заслуговує на присвоєння ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».*

Рецензент

доктор мистецтвознавства,
доцент, професор кафедри
теорії та історії культури
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського
Северінова М. Ю.

Рецензент

Народна артистка України,
професор кафедри сольного співу
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського
Довгань Л. М.

